

Informatieblad Mineralen en Milieukwaliteit

Ondernemers zien kansen in betere mestbenutting en flexibeler omgaan met jaar- en opbrengstverschillen en maïsaandeel.

Inleiding

In 2006 werd het Minusstelsel vervangen door het Gebruiksnormenstelsel. Deze normen worden in het algemeen jaarlijks scherper. De vraag is hoe landbouwers hiermee omgaan bij het realiseren van een goed bedrijfs- en milieuresultaat en waar ze knelpunten ervaren of verwachten en waar ze oplossingen zien. Het LEI deed een kwalitatief onderzoek in het kader van het LMM project (Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid) door middel van het houden van workshops met akkerbouwers en melkveehouders.

Het doel van bemesting

Met het Gebruiksnormenstelsel wil de overheid de kwaliteitsdoelen voor grond- en oppervlaktewater realiseren. Daarbij heeft de overheid er oog voor dat landbouwers een goed bedrijfsresultaat kunnen realiseren.

Landbouwers willen met bemesting een kwalitatief hoog en goed opbrengend gewas telen. Het gaat hen er vooral om voldoende goed ruwvoer van eigen bodem te kunnen oogsten waardoor het melkvee goed produceert en gezond blijft. Akker- en tuinbouwers willen aan de kwalitatieve eisen van de markt voldoen om de hoogste financiële opbrengst te kunnen realiseren.

Factoren die de bemesting bepalen

Hoe die bemesting jaarlijks vorm krijgt, hangt af van diverse factoren. Bodemgesteldheid, actuele weersomstandigheden en grondgebruik spelen een grote rol. Gehaltemetingen aan het gewas, bodemvruchtbaarheid, actuele stand van de gewassen en inzicht en ervaring van de landbouwer zijn beslissend. Daarbij hanteert de landbouwer vuistregels om het optimale tijdstip en de optimale hoeveelheid te bepalen. De diversiteit in vuistregels is groot; de te verwachten benutting van de bemesting speelt daarbij een hoofdrol. Zo hanteert melkveehouder A voor het strooien van de eerste kunstmeststikstof de T-som, melkveehouder B zijn voorjaarsgevoel dat hem 'vertelt' dat 'nu' de stikstofopname start terwijl melkveehouder C liever nog even wacht om het risico van uitspoeling te verminderen. De melkveehouders starten het liefst vroeg met de toediening van de eerste mest omdat langer wachten bij goede omstandigheden het risico vergroot te moeten bemesten bij slechtere omstandigheden. Melkveehouders streven naar een zo hoog mogelijke mestbenutting en een goede bodemconditie omdat die factoren extra belangrijk zijn om bij minder bemesting goede resultaten te bereiken. Elke ondernemer ontwikkelt hiervoor een eigen classificatieschema dat het beste past bij de eigen bedrijfsomstandigheden en bij de eigen bedrijfsvisie en sterke punten. Dat classificatieschema bepaalt in hoge mate hoe landbouwers tegen het Gebruiksnormenstelsel aankijken.

Ervaren knelpunten zijn regiospecifiek

Tabel 1 illustreert de algemene lijn van knelpunten voor de melkveehouderij. Omdat de omstandigheden verschillen, wegen ze niet voor iedere regio even zwaar (figuur 1). De fysieke bodemomstandigheden (droog of nat zand, veen, klei op veen, zware of minder zware rivierklei), hoeveelheid melk per hectare, mogelijkheden en wenselijkheden voor maïsteelt, chemische en natuurlijke bodemvruchtbaarheid, bodemtemperatuur in het voorjaar en natuurlijke handicaps zijn niet overal gelijk. En er is verschil in de wijze waarop ondernemers hun doelen realiseren. De specifieke combinatie van ondernemer, bedrijfskenmerken en locatie (regio) bepaalt de wijze waarop landbouwers knelpunten ervaren en er oplossingen voor zoeken.



WAGENINGENUR

For quality of life

Tabel 1. Percentage van de workshopdeelnemers dat een punt als knelpunt van het Gebruiksnormenstelsel vermeldt

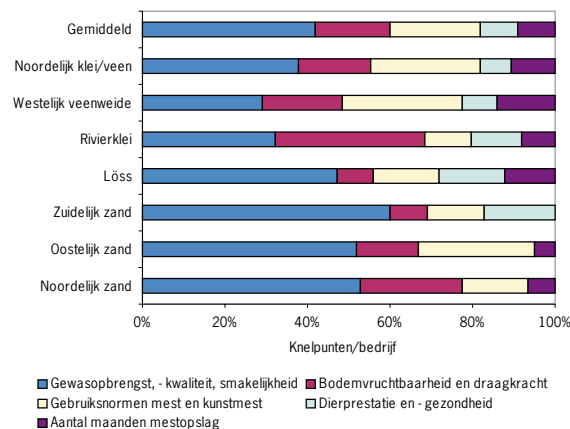
Onvoldoende ruwvoer van goede kwaliteit en smakelijkheid	52
Onvoldoende mestopslag	49
Dierlijke mest afvoeren, kunstmest aanvoeren	36
Verhouding snijmaïs / gras bij derogatie	30
Onvoldoende ruwvoeropbrengst	22
Fysieke bodemgesteldheid	20
Variatie in metingen	12
Enkele specifieke knelpunten voor Zuid Limburg	6

Dit leidt tot de volgende overstijgende, meer integrale, knelpunten die de ondernemer met onzekerheid bij zijn besluitvorming doet kampen:

Onvoldoende flexibiliteit en handelingsruimte	72
Onvoldoende zicht op effect opbrengst en bodemvruchtbaarheid	50
Onvoldoende zicht van maatregelen op effect waterkwaliteit	42

Bron: Van den Ham et al., 2009

Figuur 1. Weergave van de knelpunten die workshopdeelnemers per regio mbt het Gebruiksnormenstelsel noemden.



Bron: Van den Ham et al., 2009

Onvoldoende flexibiliteit om in te kunnen spelen op verschillen

Het Gebruiksnormenstelsel biedt volgens landbouwers onvoldoende flexibiliteit om in te spelen op die verschillen. Zo is er geen ruimte om, boven een bepaalde norm, stikstof uit kunstmest te vervangen door dierlijke mest, wordt er geen rekening gehouden met verschillen in opbrengst tussen percelen en tussen jaren, is er geen ruimte om stikstof anders over de jaren te verdelen en geen ruimte voor een flexibel areaal maïsland. Hierdoor ervaren landbouwers onvoldoende flexibiliteit en handelingsruimte om in te spelen op actuele omstandigheden. Onvoldoende zicht op het effect van scherper wordende normen op de bodemvruchtbaarheid doet akker- en tuinbouwers vrezen voor het niet kunnen voldoen aan de kwalitatieve eisen van de markt. Melkveehouders vrezen aantasting van de productie en gezondheid van het vee. Zo denkt men, vooral op zand en löss (stikstof) en rivierklei (fosfaat), de regie over de optimalisering van de bedrijfsvoering te verliezen wat vooral in jaren en perioden met ongunstige weersomstandigheden extra nadelig is.

Landbouwers zoeken oplossingen vooral in betere mestbenutting.

Als oplossing zien landbouwers veel in een hogere benutting van vooral dierlijke mest omdat dit, vanwege de aanvoer van organische stof, een goede invloed heeft op de vruchtbaarheid en kwaliteit van de bodem. Meer mestopslag op de juiste plaats, een andere verdeling van meststoffen over gewassen en grassneden, een zo goed mogelijk op de gewasbehoefte afgestemde mestsamenstelling en een betere voerbenutting worden als oplossingen genoemd.

Om beter op actuele weersomstandigheden te kunnen inspelen, pleiten ondernemers daarnaast voor aanpassingen van het Gebruiksnormenstelsel die nu vaak stuklopen op Europese regelgeving, zoals het toestaan van saldering over jaren (stikstof); rekening houden met verschillen in gewasopbrengst; het mogen vervangen van kunstmest door dierlijke mest en het toestaan van meer maïs binnen de mogelijkheden van derogatie.

Wetenschappelijke en regionale kennis met elkaar verbinden

Het is wetenschappelijk, op proefvelden, bewezen dat lagere bemestingsnormen zonder lagere resultaten mogelijk zijn. Dit overtuigt landbouwers onvoldoende. Als het uit landbouwpraktijkgegevens blijkt, overtuigt dit al veel beter. Maar die komen altijd na enkele jaren terwijl nieuwe aanscherpingen, volgens landbouwers, steeds meer risico's met zich meebrengen, vooral op zand en löss, bij hoog salderende (markt)gewassen en onder wisselende, actuele, weersomstandigheden. Landbouwers hebben vooral met de eigen situatie en met de grote verschillen tussen jaren te maken. Het intensiever met elkaar verbinden van wetenschappelijke en regionale kennis wordt een grotere 'must' naarmate normen scherper worden en de door landbouwers beleefde risico's groter.



Voor meer informatie:
Aart van den Ham
LEI-Wageningen UR
Tel.: 0317 - 484678
e-mail: aart.vandenham@wur.nl